

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN—POLONIA

VOL. XXXIX, 6

SECTIO C

1984

Instytut Biologii UMCS
Zakład Systematyki i Geografii Roślin
Instytut Badawczy Leśnictwa
Zakład Ochrony Przyrody w Białowieży

Kazimierz KARCZMARZ,
Aleksander Władysław SOKOŁOWSKI

Roślinność torfowiska Bobrowe Bagno na Suwalszczyźnie

Растительность торфяника Боброве-Багно на Сувальщине

Vegetation of Bobrowe Bagno Peatbog in Suwałki Region

WSTĘP

Suwalszczyzna odznacza się stosunkowo dobrze zachowaną naturalną roślinnością torfowiskową (3). Jednakże w ostatnich latach obserwuje się szybki postęp prac melioracyjnych, powodujących przekształcanie torfowisk na zagospodarowane użytki zielone o zupełnie zmienionej szacie roślinnej. Jednym z najbardziej interesujących, zachowanych w naturalnym stanie, jest rozległe torfowisko Bobrowe Bagno ze stanowiskiem *Betula humilis*, *Oryzococcus microcarpa* i *Carex chorodorrhiza*. Planuje się w najbliższych latach przeprowadzić i na nim meliorację. W związku z tym celowe jest udokumentowanie jego obecnego naturalnego stanu biocenoz. Spopularyzowanie przyrodniczych walorów tego obiektu, być może, umożliwi objęcie go ochroną rezerwatową i wyłączenie z zabiegów melioracyjnych.

Materiał do niniejszego opracowania został zebrany w terenie w r. 1982.

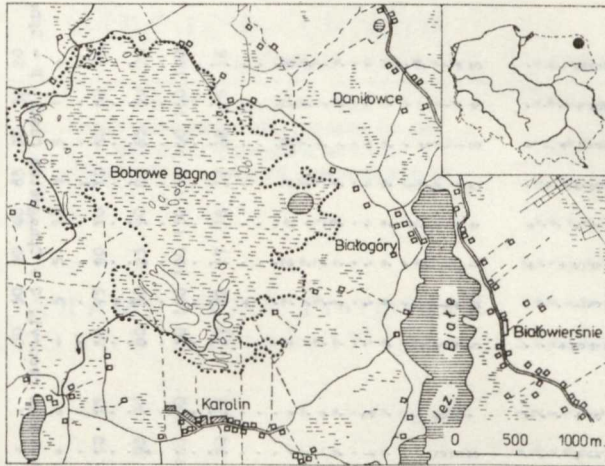
POŁOŻENIE

Torfowisko Bobrowe Bagno znajduje się na Pojezierzu Wschodniosuwalskim (2), w odległości 7 km na południowy zachód od Sejna. Zajmuje rozległą nieckę wydłużonego kształtu, otoczoną wzgórzami morenowymi. Jego długość wynosi prawie 3 km, szerokość zaś waha się w granicach ok. 120—1600 m (ryc. 1). Powierzchnia torfowiska znajduje się na wysokości 135 m n.p.m. W zachodniej, środkowej i południowej części torfowiska występują dość liczne mineralne wysepki, wznoszące się 1—3 m nad poziom torfu. Wody z terenu torfowiska są odprowadzane dwoma małymi ciekami, przebiegającymi po jego zachodnim

Ryc. 1. Szkic sytuacyjny torfowiska Bobrowe Bagno
Situation sketch of peat bog Bobrowe Bagno

i południowym obrzeżeniu. Przy wschodnim brzegu torfowiska znajduje się, obecnie już bardzo płytkie, małe dystroficzne jeziorko (ryc. 2). Podczas bardzo suchego r. 1982 głębokość wody w nim wynosiła 10–20 cm, a jego torfiaste dno było wynurzone prawie zupełnie.

ROŚLINNOŚĆ

Największą powierzchnię, głównie w środkowej i wschodniej części torfowiska, zajmuje mszar kępowy brunatny, reprezentujący zespół *Sphagnetum fusci* L u q. 1926 (tab. 1—C, ryc. 3). Występowanie w nim dużych ilości *Sphagnum magellanicum* pozwala zaliczyć go do podzespołu *Sphagnetum fusci typicum* i wariantu ze *Sphagnum magellanicum* w ujęciu Jasnowskiego i in. (1), chociaż ze względu na obecność *Entodon schreberi* i *Vaccinium uliginosum* nawiązuje on do podzespołu *Sphagnetum fusci pinetosum*. Mszar ten odznacza się wyraźnie kępiastą strukturą i prawie zupełnym brakiem drzew. Spotyka się jedynie pojedyncze, luźno rosnące sosenki i brzozy (ryc. 4). Zespół ten należy do rzadkich, obecnie już do ginących zespołów, szczególnie w zachodniej części swego zasięgu w Polsce (1).

W zachodniej części torfowiska mszar ma nieco odmienny charakter. Tu *Sphagnum rubellum* i *S. fuscum* nie odgrywają roli w strukturze zbiorowisk, a ich miejsce zajmuje *S. warnstorffii* (tab. 1—D). Zbiorowiska te można zaliczyć do zespołu *Sphagnetum magellanicum boreale* Jasn. 1968 (1). Trudno jest natomiast zaklasyfikować go ściślej do któregoś z podzespołów. Być może, należałoby je traktować jako nowy podzespół

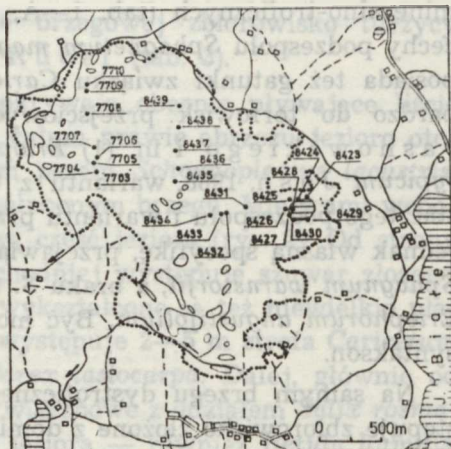
Ryc. 2. Zarastające jezioro we wschodniej części torfowiska
Overgrowing lake in the eastern part of peat bog

Ryc. 4. Torfowisko wysokie *Sphagnetum fuscii*
Peat bog of *Sphagnetum fuscii* type

Ryc. 3. Rozmieszczenie zdjęć
fitosocjologicznych
Distribution of phytosociological
records

Sphagnetum magellanici sphagnetosum warnstorffii. Płaty zbiorowisk tego zespołu odznaczają się również kępiastą strukturą.

Wśród mszaru reprezentującego oba wyżej opisane zespoły występują różnej wielkości płaty z drzewostanem sosnowo-brzozowym o pokryciu 20—65% (tab. 1—E). Najstarsze drzewa mają wiek ok. 30—50 lat, a ich wysokość wynosi 4—5 m. Najstarsze 50-letnie sosny odznaczają się parasolowatymi koronami, a ich wysokość wynosi zaledwie 3 m. Natomiast drzewa młodsze, w wieku ok. 20 lat, są dość smukłe i osiągają wysokość 6—7 m. Wskazuje to, iż warunki wzrostu w ciągu ostatnich 20 lat były dla drzew znacznie korzystniejsze niż poprzednio. Drzewostan ten można zaliczyć do podzespołu *Sphagnetum magellanici pinetosum*, opisywanego przez Jasnowskiego i in. (1), chociaż nawiązuje już on bardzo wyraźnie do zespołu *Vaccinio uliginosi-Pinetum*. W runie bowiem zdecydowanie dominują krzewy — *Vaccinium uliginosum* i *Ledum palustre*, a w warstwie mchów — *Sphagnum recurvum*, natomiast gatunki torfowiskowe są już mniej liczne. W opisywanej grupie zbiorowisk kępowa struktura jest słabo wyrażona. Występują one na głębokim torfie, którego miąższość przekracza 5—6 m.

Na brzegu dystroficznego jeziora, w obrębie płą występuje zbiorowisko (tab. 1—B), które można zaliczyć do wyróżnionego przez Jasnowskiego i in. (1) podzespołu *Sphagnetum magellanici sphagnetosum recurvi*. W jego płatach łatwo wyodrębniają się 2 facje: sukcesyjnie młodsza, z panującą *Eriophorum vaginatum* (tab. 1, zdj. 3), oraz stanowiąca nieco dalsze stadium sukcesji — z *Andromeda polifolia* (tab. 1, zdj. 4).

Na północnym obrzeżu jeziora, znajdującego się w bliskim sąsiedztwie mineralnego brzegu torfowiska, występuje mszar z udziałem gatunków

mineralno-troficznych (tab. 1—A, zdj. 2). Ma on w zasadzie wszystkie cechy podzespołu *Sphagnetum magellanici sphagnetosum recurvi* (1), ale posiada też gatunki związku *Caricion lasiocarpae*. Nawiązuje więc już bardzo do torfowisk przejściowych, głównie do wyróżnionego przez J a s n o w s k i e g o i i n. (1) *Eriophoro angustifolii-Sphagnetum recurvi typicum* J a s n. 1968, wariantu z *Carex lasiocarpa*. Bardziej typową postać tego podzespołu i wariantu przedstawia zdj. 1 w tab. 1. Płat ten ma jednak własną specyfikę, przejawiającą się w zdecydowanym panowaniu *Sphagnum warnstorffii*, a braku *S. recurvum*. Nie stwierdzono w nim też *Eriophorum angustifolium*. Być może, że reprezentuje on jakiś odrębny syntakson.

Na samym brzegu dystroficznego jeziora, w kilku miejscach, występuje zbiorowisko złożone z dominującej *Carex lasiocarpa*, z dość dużą liczbą gatunków z klasy *Phragmitetea*, a także kilku ze związku *Magno-*

Tab. 2. *Caricetum lasiocarpae*

no zdjęcia		8429
Number of record		
Pokrycie warstwy krzewów w %	b	♦
Cover of shrub layer in %		
Pokrycie warstwy ziści w %	c	70
Cover of herb layer in %		
Pokrycie warstwy mchów w %	d	1
Cover of moss layer in %		
Powierzchnia zdjęcia w m ²		80
Surface of record in m ²		
Liczba gatunków		23
Number of species		
Caricetum lasiocarpae i (and) Caricion lasiocarpae		
Varden Bergh. ap. Lebrun et al.:		
<i>Carex lasiocarpa</i>	?	<i>Comarum palustre</i> ♦
<i>Bryum ventriosum</i>	+	
Phragmitetalia Koch.:		
<i>Lysichiton thyrsiflora</i>	+	<i>Phragmites communis</i> 2
<i>Carex rostrata</i>	+	<i>Galium palustre</i> ♦
<i>Cicuta virosa</i>	+	<i>Alisma plantago-aquatica</i> ♦
<i>Typha latifolia</i>	+	<i>Peucedanum palustre</i> ♦
Potamogetonalia Koch.:		
<i>Potamogeton palustris</i>	+	<i>Hydrocharis morsus-ranae</i> ♦
<i>Najas alba</i>	+	
Towarzyszące (accompanying spp.):		
<i>Lexia minor</i>	+	<i>Salix pentandra</i> b ♦
<i>Lysichiton vulgaris</i>	+	<i>Salix cinerea</i> b ♦
<i>Ptilotium palustre</i>	+	<i>Larchantia polymorpha</i> 1
<i>Stellaria palustris</i>	+	<i>Cardamine pratensis</i> ♦
<i>Sparganium minimum</i>	+	

caricion K o c h (tab. 2). Poza *Phragmites communis* gatunki te występują w niewielkich ilościach. Są obecne też rośliny wodne z rzędu *Potamogetonalia*. Warstwa mchów jest bardzo słabo rozwinięta. Zbiorowisko to nie ma ustabilizowanego fitosocjologicznego charakteru, ale rozwija się niewątpliwie w kierunku torfowiska przejściowego, reprezentującego prawdopodobnie bardziej typową postać *Caricetum lasiocarpae* K o c h. Obecnie tworzy ono pływający kożuch na brzegu jeziora. Miejscami

plywający kozuch stanowi w strefie brzegowej zbiorowisko turzycy dzióbkwatej — *Caricetum rostratae* R ü b e l (tab. 3).

Dużą część powierzchni jeziora pokrywają obecnie pływające liście *Nymphaea alba* i *Nuphar luteum*. Na całym prawie obrzeżu jezioro otoczone jest poza tym 3—7 m szerokim pasem *Schoenoplectus lacustris*, szczególnie bujnie rozwiniętym przy północnym brzegu. Miejscami wchodzi on nawet dość głęboko w środkową część jeziora (ryc. 2). Od strony południowo-wschodniej i północno-zachodniej występuje szuwar złożony z *Phragmites communis*, a miejscami wykształcone są też niewielkie płyty *Typha latifolia*. Za pasem szuwaru występuje 2—5 m strefa *Caricetum rostratae* i zbiorowiska z panującą *Carex lasiocarpa*. Dalej, głównie od strony południowej, następują zarośla wierzbowe z udziałem *Salix rosmarinifolia*, a na południowy wschód od jeziora — również *Betula humilis*.

Tab. 3. *Caricetum rostratae*

Nr zdjęcia	8428
Number of record	
Pokrycie warstwy krzewów w %	b
Cover of shrub layer in %	
Pokrycie warstwy ziół w %	c 80
Cover of herb layer in %	
Pokrycie warstwy mchów w %	d 1
Cover of moss layer in %	
Powierzchnia zdjęcia w m ²	80
Surface of record in m ²	
Liczba gatunków	15
Number of species	

Caricetum rostratae:

Carex rostrata 4

Phragmitetalia Koch.:

Galium palustre + *Schoenoplectus lacustris* +
Cicuta virosa + *Lysichiton thyrsiflora* +

Towarzyszące (Accompanying spp.):

Comarum palustre + *Epilobium palustre* +
Lemna minor 1 *Carex lasiocarpa* +
Lycopus europaeus + *Peucedanum palustre* +
Nymphaea alba + *Calliergon cuspidatum* +
Salix cinerea b + *Rephanocladus fluitans* 1

Pło wysokotorfowiskowe występuje od południowo-zachodniej, zachodniej i północno-zachodniej strony jeziora. Przy końcu lata r. 1982 całe pło było osadzone na torfie ze względu na bardzo niski poziom wody w jeziorze.

Na zachodnim, północnym oraz północno-wschodnim obrzeżu torfowiska wykształca się dość rozległa strefa zajęta przez zbiorowiska zespołu *Caricetum lasiocarpae* (tab. 4), poprzedzielane różnej wielkości płatami łożowiska *Salicetum pentandro-cinereae* (A l m q.) P a s s. W najbardziej typowej postaci łożowisko spotyka się tylko na samym obrzeżu torfowiska (zdj. nr 7710).

Tab. 4. *Caricetum lasiocarpae*

Nr kolejny		1	2
Successive number			
Nr zdjęcia		8439	7708
Number of record			
Pokrycie warstwy krzewów w %	b	1	5
Cover of shrub layer in %			
Pokrycie warstwy ziół w %	c	70	60
Cover of herb layer in %			
Pokrycie warstwy mchów w %	d	+	5
Cover of moss layer in %			
Powierzchnia zdjęcia w m ²		150	100
Surface of record in m ²			
Liczba gatunków		28	30
Number of species			

Caricetum lasiocarpae 1 (and)
Caricion lasiocarpae Vanden Bergh.
 sp. Lebrun et al.:

<i>Carex lasiocarpa</i>	4	4
<i>Comarum palustre</i>	1	1

Scheuchzerio-Caricetea fuscae
 (Nordh.) N. Tx.:

<i>Carex flava</i>	+	+
<i>Campylopus stellatus</i>	+	1
<i>Eriophorum angustifolium</i>	+	.
<i>Carex fusca</i>	+	.
<i>Parnassia palustris</i>	+	.
<i>Viola palustris</i>	+	.
<i>Drepanocladus vernicosus</i>	+	.
<i>Sphagnum subsecundum</i>	.	1

Towarzyszące (Accompanying spp.):

<i>Salix aurita</i>	b	+	1
<i>Salix nigricans</i>	b	+	+
<i>Salix rosmarinifolia</i>	b	+	+
<i>Salix pentandra</i>	b	+	+
<i>Frangula alnus</i>	b	+	+
<i>Calamagrostis canescens</i>		+	1
<i>Carex panicea</i>		+	+
<i>Peucedanum palustre</i>		+	+
<i>Lysimachia vulgaris</i>		+	+
<i>Mentha arvensis</i>		+	+
<i>Cirsium palustre</i>		+	+
<i>Bryum pseudotriquetrum</i>		+	1

Sporadyczne (Sporadic spp.): 7 zdj. (in rec.) 1:
Salix cinerea b +, *Galium palustre* +, *Lysimachia*
thyrsoflora +, *Agrostis canina* +, *Carex oederi*,
 +, *Carex hudsonii* +, *Calliergon cuspidatum* +; w
 zdj. (in rec.) 2: *Populus tremula* b +, *Pissidena*
adiantoides 1, *Drepanocladus sendtneri* 1, *Lythrum*
salicaria +, *Lycopus europaeus* +, *Andromeda polifolia* +, *Vaccinium uliginosum* +, *Eriophorum*
vaginatum +, *Dryopteris cristata* +, *Galium uliginosum* +, *Scutellaria galericulata* +, *Prosera rotundifolia* +, *Utricularia intermedia* +.

Zdjęcie nr 7710: pokrycie warstwy drzew 20%, pokrycie warstwy krzewów 75%, pokrycie warstwy ziół 60%, pokrycie warstwy mchów 5%. Ch. *Salicetum pentandro-cinereae*: *Salix cinerea* b — 4, *S. aurita* b — 1, Ch. *Alnetalia glutinosae* R. Tx.: *Dryopteris thelypteris* 2, *Carex elongata* 2, *Calamagrostis canescens* 1, *Solanum dulcamara* +, *Lycopus europaeus* +, *Dryopteris cristata* +; towarzyszące gatunki: *Alnus glutinosa* a — 1, *Frangula alnus* b — +, *Carex vesicaria* 1, *Lysimachia vulgaris* 1, *Filipendula ulmaria* 1, *Galium elongatum* 1, *Carex hudsonii* +, *C. flava* +, *Lythrum salicaria* +, *Veronica scutellata* +, *Scutellaria galericulata* +, *Peucedanum palustre* +, *Comarum palustre* +, *Caltha palustris* +, *Equisetum palustre* +, *E. limosum* +, *Viola palustris* +, *Cardamine pratensis* +, *Dryopteris spinulosa* +, *Rubus idaeus* +, *Lysimachia thyrsoflora* +, *Mentha arvensis* +, *Ranunculus flammula* +, *Calliergon cuspidatum* 1, *Climacium dendroides* 1, *Mnium*

elatum 1, *M. punctatum* +, *Fissidens adiantoides* +, *Sphagnum recurvum* +, *Brachythecium rutabulum* +.

Torfowisko Bobrowe Bagno odznacza się znaczną miąższością osadów torfu sfagnowego i sfagnowo-turzycowego. W pobliżu jeziora pokład torfu wraz z gytią przekracza 10 m. W odległości 500 m na zachód od jeziora, w miejscu zdjęcia nr 8432 — 7,5 m, w miejscu zdj. nr 8436 — 6,5 m i w miejscu zdj. nr 8437 — 4,5 m (ryc. 3).

WNIOSKI

Roślinność torfowiska Bobrowe Bagno reprezentuje 6 zespołów i 3 podzespoły.

1. W grupie roślinności torfowisk wysokich w oparciu o klasyfikację Jasnowskiego i in. (1) wyróżniono 2 zmienne zespoły sfagnowe mszarów: a) *Sphagnetum fuscii* i podzespół *Sphagnetum fuscii typicum*, b) *Sphagnetum magellanici boreale* z 2 podzespołami — *Sphagnetum magellanici pinetosum* i *Sphagnetum magellanici sphagnetosum recurvi*.

2. W grupie roślinności torfowisk przejściowych stwierdzono tylko 1 zespół najbardziej zbliżony do *Eriophoro angustifolii-Sphagnetum recurvi typicum* i wariantu z *Carex lasiocarpa*.

3. Turzycowiska reprezentują 2 zespoły: *Caricetum lasiocarpae* oraz *Caricetum rostratae*.

4. Zaroślowe zbiorowiska łozowe należą tylko do *Salicetum pentandro-cinereae*.

5. Na torfowisku stwierdzono występowanie 5 rzadkich gatunków borealnych (ryc. 5).

Ryc. 5. Rozmieszczenie rzadkich gatunków roślin naczyniowych i mszaków:
Distribution of rare species of vascular plants and bryophytes:

1 — *Betula humilis*, 2 — *Oxycoccus microcarpa*, 3 — *Carex chordorrhiza*, 4 — *Mylia anomala*, 5 — *Sphagnum fimbriatum*

PIŚMIENNICTWO

1. Jasnowski M., Jasnowska J., Markowski S.: Ginące torfowiska wysokie i przejściowe w pasie nadbałtyckim Polski. Ochr. Przyr. 33, 69—124 (1968).
2. Kondracki J.: Regiony fizyczno-geograficzne Polski. Wydawn. Uniw. Warszaw., Warszawa 1977.
3. Sokołowski A. W.: Województwo białostockie, łomżyńskie, suwalskie. Nasza Przyroda, Wydawn. Ligi Ochr. Przyr., Warszawa 1980.

РЕЗЮМЕ

Торфяник Боброве Bagno находится в Восточно-Сувальском приозерье в 7 км на юго-запад от Сейн. В восточной части торфяника лежит небольшое очень мелкое дистрофное озеро. Наибольшую поверхность торфяника занимает афагновое болото *Sphagnetum fuscii*. Растительность торфяника отчетливо делится на 6 ассоциаций и 3 субассоциации. Высокий торфяник представлен двумя сфагновыми ассоциациями (табл. 1): а) *Sphagnetum fuscii* и субассоциацией *Sphagnetum fuscii typicum*, б) *Sphagnetum magellanici boreale* и двумя субассоциациями — *Sphagnetum magellanici pinetosum* и *Sphagnetum magellanici Sphagnetosum recurvi*. Фрагменты переходного торфяника наиболее близки к *Eriophoro angustifolii-Sphagnetum recurvi typicum* в сочетании с *Carex lasiocarpa*. В группе осоковых ассоциаций выделены две: *Caricetum lasiocarpe* и *Caricetum rostratae*. Зарослевые ассоциации принадлежат к одной ассоциации — к *Salicetum pentandro-cinereae*.

SUMMARY

Bobrowe Bagno peatbog is situated in the East-Suwałki Lake District (2), 7 km to the North-West of Sejny. There is a small and very shallow dystrophic lake in the eastern part of the peatbog. *Sphagnetum fuscii* bryophyte covers the largest part of the peatbog. The vegetation of Bobrowe Bagno peatbog is distinctly differentiated into six associations and three subassociations. The peatbog of *Sphagnetum fuscii* type is represented by two sphagnum associations (Tab. 1): a) *Sphagnetum fuscii* and the subassociation *Sphagnetum fuscii typicum*, b) *Sphagnetum magellanici boreale* with two subassociations — *Sphagnetum magellanici pinetosum* and *Sphagnetum magellanici Sphagnetosum recurvi*. The fragments of transitory peatbog most of all approximate *Eriophoro angustifolii-Sphagnetum recurvi typicum* in the variant with *Carex lasiocarpae*. In the group of sedge associations two associations have been distinguished: *Caricetum lasiocarpae* and *Caricetum rostratae*. Thicket communities belong to one association: *Salicetum pentandro-cinereae*.